www.turkishstudies.net/history

Turkish Studies - Historical Analysis

eISSN: 2667-5552

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

Sponsored by IBU

Osmanlı Devleti ve Fransa'da Sigortacılığın Gelişimi Hakkında Karşılaştırmalı Bir Analiz

A Comparative Analysis About the Development of Insurance in The Ottoman State and France

Onur Çapar*

Abstract: Insurance started in a late period compared to western countries in the Islamic society, which is governed by religious and traditional values. Especially as a result of conservative approaches to insurance in the religion of Islam, the fact that insurance is seen as an opposition to the faith of fate rather than preventing risks has been an important obstacle in the development of insurance and insurance. At the same time, international trade is carried out mostly by non-Muslim subjects and foreign traders have made this sector conscious to protect its goods and risks, but this has limited the development of insurance in the traditional Ottoman commercial life. Insurance activities, which emerged as a necessity in the Ottoman Empire with the influence of trade with western countries in the coastal regions, became widespread in the following period with the effect of European lifestyle. Insurance activities, which emerged as a necessity under the influence of trade with western countries in the coastal regions, became widespread under the influence of the European lifestyle developed in the middle of the 19th century. Towards the end of the century, many insurance companies opened branches in the empire and started selling insurance policies in different fields. In addition, as a result of the growing commercial capacity and the expansion of insurance companies' activities, religious views about insurance have been softened with different interpretations over time. Thus, the Ottomans became an important market in the field of insurance for insurance companies. Insurance activities, which started to the Ottoman Empire at a late date, became widespread under the leadership of banks for the development of trade following the establishment of large banks in France. However, as in the case of the Ottoman State, insurance has always been the focus of religious discussions, so it has developed late compared to other European countries. The activities that started with fire and maritime insurance in France have expanded with the sale of policies in life, agriculture and theft insurance. After the Revolution of 1789, the restrictions imposed on insurance due to religious approach in the monarchy period led to the spread of insurance activities with the effect of liberalization in the following period. The activities that started in France primarily in the field of fire and sea insurance have expanded with the sale of policies in agriculture and life insurance. The commercial activities of the two countries led to the expansion of the insurance sector. In addition, the fact that the French were in the leading position in foreign investments in the Ottoman State made an important contribution to the development of the Ottoman insurance sector. The purpose of this article is to examine the development processes of insurance in two countries and to make a comparative analysis.

Structured Abstract: The main purpose of this study is to take a look at the development of insurance business in the Ottoman state and France. In addition, it is to examine the historical development of insurance and to

* Dr., Türkiye Büyük Millet Meclisi Destek Hizmetleri Başkanlığı İstanbul Çalışma Ofisi.
PhD., Grand National Assembly of Turkey Presidency of the Support Services Istanbul Labor Office.
ORCID 0000-0002-5976-8845

onurcapar2@gmail.com

Cite as/ Atıf: Çapar, O. (2020). Osmanlı Devleti ve Fransa'da sigortacılığın gelişimi hakkında karşılaştırmalı bir analiz. *Turkish Studies - History*, 15(2), 443-458. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.42929>

Received/Geliş: 16 April/Nisan 2020

Accepted/Kabul: 20 June/Haziran 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 25 June/Haziran 2020

CC BY-NC 4.0

identify common aspects for the two countries. Many important studies have been done in the literature about the development of insurance in the Ottoman State. However, these studies generally examine the insurance companies individually or the approaches of the religion of Islam regarding insurance. Apart from this, there are studies in the literature regarding the problems encountered between the insurance companies and the public in the insurance market. However, studies on the development of insurance in other countries are limited. In our study, information is given about the development of insurance in the world and in Europe, by giving information about the historical development of insurance. In addition, different stages of development of land and maritime insurance have been examined, and information has been given on the development of these fields, especially in European countries. And also in our study we wanted to express for the two countries, religious factors have had a huge impact on the development of insurance. Lack of a good religious view of insurance practices in both Muslim and catholicism led to a late development of insurance in both countries. For France, the uncertainty of the political process after the 1789 revolution has also significantly affected the development of insurance. In the coming period, with the effect of liberalization and the strengthening of the insurance market, companies have been active in the field of fire insurance besides marine insurance. According to the reports we have examined from French sources, it was emphasized that many fires in France during this period have connections with companies. In addition, it has been stated that many studies have been done by companies to adopt public insurance as a compulsory need. In addition, following the fire insurance of companies, we have the opportunity to examine many insurance practices in the field of life, agriculture, goods and goods over time, and to examine the sales amounts in insurance policies from newspapers of the period and many other sources. In our study, we have tried to talk about the effects of foreign insurance companies, especially in the Ottoman state, after specifying the effect of religious views on insurance in the Ottoman State. When we examine the insurance market specifically in the Ottoman State, we see that the insurance application always exists despite the slow development of the insurance market due to religious beliefs. During this period, the insurance system established by the *Ahi* organization, the pension system established by the state for high-ranking officials and the insurance practices made by the foundations showed that insurance was always present in the Ottoman state. In addition, the development of the insurance market in the 19th century enabled the state to make many regulations in the field of social insurance. While examining the activities of insurance companies, we tried to express the similarities of the policies that companies follow in the field of fire insurance with France. In addition, we tried to look at how the development of other insurance branches in the Ottoman State and the competition of foreign insurance companies in the market. We also tried to emphasize strong ties between insurance companies and banks. In addition, in the 19th century, we evaluated the legal regulations regarding insurance activities in two countries from a comparative perspective. Thanks to the legal regulations made in this period, insurance companies were tried to be taken under control within the two countries. However, since the required legal arrangements could not be fully completed, many new measures had to be taken for companies. In this period, we see that the arrangements made in France 1905 and 1906 were revised with many arrangements until the Second World War. This shows that France and the Ottoman Empire had the same difficulties in terms of controlling insurance companies. We hope that our study can contribute to understand capital mobility between the two countries and to understand the French influence in the Ottoman Banking and insurance market. The fact that the French were in the leading position in the capital investments in the Ottoman Empire before the First World War, and that they showed a special interest in banking and insurance investments, makes researches about insurance companies important from now on. In addition, the UK's leadership position in the Ottoman insurance market led the French to gain more efficiency in the market. Thanks to the effective banking system they established, the French entered the market with many insurance companies in the Ottoman state and played an active role in the establishment of the first Ottoman insurance companies. The importance of the French influence will be revealed better when conducting research on the Ottoman insurance market in the future.

Keywords: Insurance, Ottoman Empire, France, Bank, Insurance Companies

Öz: Dini ve geleneksel değerlerle yönetilen İslam toplumunda sigortacılık batılı ülkelere göre geç bir dönemde başlamıştır. Özellikle İslam dininde sigortaya yönelik tutucu yaklaşımlar sonucunda sigortanın, riskleri önlemeden çok kader inancına bir karşı çıkış olarak görülmesi sigortanın ve sigortacılığın gelişiminde önemli bir engel olmuştur. Aynı zamanda uluslararası ticaretin daha çok gayrimüslim tebaa ile yabancı tüccarlar tarafından yürütülmesi bu kesimin mallarını ve risklerini korumak için bilinçlenmesini sağlamış fakat bu durum geleneksel osmanlı ticari hayatında sigortanın gelişimini sınırlı düzeyde bırakmıştır. Osmanlı yönetiminde

öncelikle kıyı bölgelerinde batılı ülkelerle ticaretin etkisiyle ihtiyaç olarak ortaya çıkan sigorta faaliyetleri 19. yüzyılın ortalarında gelişen Avrupai yaşam tarzının da etkisiyle yaygınlaşmıştır. Yüzyılın sonuna doğru ise birçok sigorta şirketi imparatorlukta şubeler açmış ve farklı alanlarda sigorta poliçesi satmaya başlamışlardır. Ayrıca gelişen ticari kapasite ve sigorta şirketlerinin faaliyetlerini yaygınlaştırması sonucunda sigortacılık hakkındaki dini görüşler zaman içerisinde farklı yorumlarla yumuşatılmıştır. Böylece sigorta şirketleri açısından sigorta alanında Osmanlı önemli bir pazar durumuna gelmiştir. Osmanlı Devleti’nde geç bir tarihte başlayan sigorta faaliyetleri, Fransa’da ise daha önce büyük bankaların kurulmasını takiben ticaretin gelişmesi ile yaygınlaşmıştır. Fakat Osmanlı Devleti örneğinde olduğu gibi sigortacılık dini tartışmaların her zaman odağında olmuş bu yüzden diğer Avrupa ülkelerine göre geç bir gelişim göstermiştir. Fransa’da öncelikle yangın ve deniz sigortacılığı ile başlayan faaliyetler hayat, tarım, hırsızlık sigortasında poliçe satışı ile genişlemiştir. 1789 Devriminden sonra monarşi döneminde dini yaklaşım yüzünden sigortaya getirilen sınırlamalar, ilerleyen dönemde liberalleşmenin etkisiyle sigorta faaliyetlerinin yaygınlık kazanmasını sağlamıştır. İki ülkenin ticari faaliyetleri sigorta sektörünün de genişlemesini sağlamıştır. Ayrıca Fransızların Osmanlı Devleti’nde yabancı yatırımlarda lider konumda olmaları, Osmanlı sigortacılık sektörünün gelişimine önemli katkı sağlamıştır. Bu makalenin amacı iki ülkede sigortacılığın gelişim süreçlerini incelemek ve karşılaştırmalı bir analiz yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Sigortacılık, Osmanlı Devleti, Fransa, Banka, Sigorta Şirketleri

Giriş

Osmanlı ve Fransa özelinde sigortanın nasıl geliştiğini incelemeyi önce sigortanın ne olduğu ve dünyada hangi aşamalarda yaygınlaştığını anlamamız için yararlı olacaktır. Sigorta, İtalyancada kişinin kendini güvende hissetmesi, güvence anlamlarına gelen securite kelimesi Türkçe’ye sigorta şeklinde geçmiştir. İngilizcede insurance, Fransızca’da ise Assurance kelimeleri aynı anlamı taşımaktadır. Hukukta ise bir kişinin veya malın çeşitli risklerden korunması amacıyla belli bir ücret verilerek bir sözleşme ile garanti altına alınmasıdır. (Dalgın, 2009, s. 159-160)

Sigortacılık faaliyetleri ilk olarak deniz sigortacılığı ile zararın paylaşılması yoluyla başlamış olsa da asıl olarak sanayileşen Avrupa devletlerinin gelişen mal ve hizmet faaliyetlerini garanti altına almak istemesiyle geliştiği söylenebilir. Özellikle sanayileşmenin getirmiş olduğu yaşam koşullarında meydana gelen değişiklik, Avrupalı toplumların ihtiyaçlarını da değiştirmiş, öncelikle ticari amaçlarla gelişen sigorta faaliyetleri bireysel sigorta faaliyetlerine dönüşmüştür. Öncelikle büyük bankaların kurulması ve sermaye hareketliliği, piyasada sigortaya olan ihtiyacı doğurmuştur. Şehirleşme giderek yaygınlaşıp, artan ticari ilişkiler sayesinde kıyı kentlerinden büyük şehirlere ve taşradaki yerleşimlerde nüfus ve ticari artışlar meydana gelince, prim bazlı sigorta uygulamaları giderek önem kazanmıştır. Devletin, bireylerin ve tüzel kişilerin mülkiyet haklarını güvence altına alması, bu kişiler açısından bir güvence talebi oluşturdu. Hayat standartları yükselen bireyler, hayat sigortası ve yangın sigortası yaptırmaya başladılar. Şirketler, mağazalar arasında da mallarını korumak için yangın sigortası yaptırmak giderek yaygın hale geldi. Sigortanın gelişimin bir sebebi de eğitimin yaygınlaşması, nitelikli ve bilinçli insan kaynağının oluşması, bireyleri risklere karşı önlem alma yoluna itmesidir. Bir diğer önemli faktör de Avrupa’da kapitalizmin ve ticari ilişkilerin gelişmesinin ve yaygınlaşmasının sonucu olarak, geleneksel sosyal bağların zayıflaması ve Avrupa toplumunda “bireycilik” in gelişmesidir. Geleneksel ekonomik ve sosyal bağların, kapitalizmle beraber zayıflaması; bireyleri kendi risk ve güvenlik tedbirlerini almaya yöneltmesidir. Bu durum da sigortacılık, bireysel olarak gelişme imkânı bulmuştur.

İlk sigorta uygulamaların tarihi hakkında kesin bilgiler olmasa da gemilerin ve korsanlık faaliyetlerine karşı bilinen en eski nakliyat sigortası sözleşmesi 1347 yılında Cenova’dan Mayorka’ya taşınan Santa Clara’nın kargosunu taşımak için imzalandı. Sigorta için bilinen ilk kanunu ise 1345 yılında Birinci Aragon tarafından Barselona’da yürürlüğe konuldu. Daha sonra denizciliğin gelişimiyle paralel olarak devletlerin güçlü donanmalara sahip olmaya başlaması ve bu

donanmaları sigorta ettirmek istemeleri sigortanın gelişmesine yardımcı olmuştur. Örneğin; Royal Exchange ve London Assurance gibi şirketlerin İngiliz Kraliyet Donanmasını sigorta etmeleri, Fransız ve Hollandalıların Doğu Hindistan Şirketi'ne ait gemilerin kundaklanmasına karşı sigorta yaptırma ihtiyacı hissetmeleri birçok şirketin doğmasını sağlamıştır. İlerleyen dönemde bu şirketler risklerin paylaşımı (reasürans) sözleşmelerini icat etmişler ve sigorta faaliyetlerinin yayılmasını hızlandırmışlardır. (Tunç, 2015, s. 15)

Modern sigortacılığın gelişimi ise 1673 yılında Paris Barış Antlaşmasının imzalanmasından sonra; Avrupa devletlerinin dünyanın her yerine yayılmaya başlamasıyla birlikte olmuştur. Bu dönemde Avrupa makine ve teknolojiye dayalı büyük üretimler gerçekleştirmiş, Avrupa'yı dünyanın en büyük üreticisi durumuna getirmiştir. Böylece üretilen malın dünyanın farklı pazarlarına taşımak için, ulaşım ağları geliştirilmiş bu yayılmaya sigorta da dahil edilmiştir. Deniz ticaretinin artması, tüccarların artan risklerden kaçınması ve kısıtlı sermayeleri deniz sigortasını kaçınılmaz duruma getirmiştir. Bu ihtiyacın sonucunda sermayesi güçlü ulusal sigorta şirketleri kurulmuş ve uluslararası ticarete aktif rol oynamaya başlamışlardır. Bu şirketler Deniz sigortasının yanında yangın sigortasını da modern olarak uygulamaya başlamışlardır. (Tunç, 2015, s. 58)

Geleneksel deniz sigortacılığı liman şehirlerinde bireysel girişimciler ve ticaret evleri tarafından yapılırken, 18. yüzyıldan sonra olgunlaşmaya başlayarak Avrupa'nın birçok şehrinde bu bireysel sigortacılar ve ticaret evleri birleşmeye ve kurumsallaşmaya başlamışlardır. 19. yüzyılda Deniz Nakliyat ve Yangın sigorta şirketleri kurdukları birlikler sayesinde güçlenerek, ticari şirketleri kendi amaçları doğrultusunda kullanmaya başladılar. Bunun yanında ticari şirketlerin yeni pazarlar yaratmalarının ve büyümelerinin sigorta şirketlerine faydası dokundu. Böylece sigorta şirketleri kendi ticaret ağlarını yarattılar. Önceden sigorta müşterisi hedeflenen ülkelerde yerel temsilcilikler aracılığı ile işlerini yürüten sigorta şirketleri, sermaye akışının etkisi ile mensup oldukları ülkenin ticari faaliyetlerini yoğunlaştırdığı ülkelerde direk bürolar açarak, Latin Amerika, Yakın Doğu, Hindistan, Çin, Osmanlı Devleti, Mısır gibi ülkelerde sigorta faaliyetlerini yürüttüler. (Borscheid, 2012, s. 2-6)

Kara sigortacılığının tarihsel gelişimine bakarsak yangın sigorta alanında İngiltere'de bazı binalarda yangın sigortasının 1638 yılında uygulanmaya başlandığını göstermektedir. Bir Fizikçi ve Müteahhit olan Nicolas Barbon tarafından yangın sigortacı ihtiyacı hissedilmiş, 1666 yılındaki büyük Londra yangınından sonra birçok bina sigortalı olmaya başlanmıştır. 1680 yılına kadar kendi yapmış olduğu binaları sigortalayan Barbon, daha sonra İngiltere'de Yangın Ofisi (Fire Office)'in kurulmasına öncülük etmiştir. Amerika'da ise Philadelphia şehrinde 1752 yılında sekiz aktif yangın şirketi mevcuttu. Aynı yıl Başkan Franklin Philadelphia Contributionship şirketinin kurulmasına yardımcı oldu. (Johhson, 1972, s. 406-407) (Tunç, 2015, s. 17)

Primli sigorta ise dünyanın farklı ülkelerinde farklı zamanlarda yaygınlaşmıştır. Ülkelerin siyasal özellikleri ve yerel halkın sigortacılığa karşı yaklaşımı ayrıca ülke içindeki yasa ve uygulamalar sigortacılığın bir ülkedeki gelişimini belirlemekteydi. Örneğin; bir sigortacılık kolunda gelişme göstermiş olan ülke bir başka tür sigortanın yaygınlaşmasında diğer ülkelerin gerisinde kalabilmekteydi. Ayrıca 1873 krizi gibi finansal krizler ve serbest ticaret uygulamalarının her ülkede aynı hızda seyretnmemesi sigortanın doğrusal olarak yayılmasına olanak vermemiştir. Örneğin; Amerika'da diğer ülkelerdeki gibi öncelikle deniz sigortacılığı gelişmişken, 1871 yılındaki Şikago yangınından önce prim bazlı yangın sigortası görülmemişti. Rusya'da ise 1868 yılından önce yabancı sigorta şirketi bulunmamaktadır. 1871 yılından sonra Rusya ve Polonya'da yabancı sigorta şirketlerine izin verilmiştir. Aynı şekilde 1873 yılındaki liberalleşmeden önce Avusturya'da sigorta şirketi bulunmamaktaydı. Bu duruma karşı olarak Hollanda, Kanada, Finlandiya, İspanya, Norveç gibi ülkelerde kendi şirketlerinin yanında birçok yabancı şirket bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler de ise Romanya'da 1872'den, Japonya'da 1879'dan, 1897 yılından önce Mısır ve Türkiye'de ise yerel firma ve devlet teşekkülü sigorta firması bulmak oldukça zordur. Ayrıca yabancı sigorta

şirketleri Alman ve Fransa gibi güçlü sigorta altyapısı olan ülkelerde sadece dolu ve hayvancılık gibi alanlarda sınırlı giriş yapabildiler. (Pearson & Mikael Lönnborg, 2008, s. 65)

1. Osmanlı Devleti’nde Sigortacılığın Gelişimi

Osmanlı Devleti’nde sigortacılık İslam dinindeki dini yaklaşımdan ötürü genelde yavaş bir gelişim göstermiştir. Genelde denizcilikte kıyı şehirlerinde basit bir şekilde yürütülen sigorta faaliyetleri mevcuttur. Bunun yanında Osmanlı’daki vakıf, loncalar ve diğer toplumsal kuruluşlar kişilere çeşitli güvenceler oluşturarak bir nevi sosyal sigorta işlevi üstlenmişlerdir. İlerleyen dönemde değişen dünya şartları sayesinde Osmanlı ülkesinde de bireysel sigorta faaliyetleri gelişim göstermiştir. Sigortacılığın; Osmanlı Devleti’ndeki gelişimini incelemeyi önce, İslam toplumundaki gelişiminden bahsetmek Osmanlı toplumundaki gelişimi anlamak açısından daha aydınlatıcı olacaktır. Çünkü Osmanlı Devleti’nde uygulanan sigorta faaliyetlerinin İslam toplumlarındaki kurallardan miras kalmıştır. Sigortacılığın, İslam medeniyetine ne zaman girdiği belli olmamakla beraber, genelde İslam toplumunun, Hristiyanlıktan farklı olarak, yardım ve dayanışma esasına dayalı, bireysellikten uzak bir yapıda olduğu bir sistem içerisinde çok fazla ön plana çıkmadığı söylenebilir. “Sigorta” kelimesi ilk olarak, 13. yüzyılda ortaya çıktığını düşünürsek, kelimenin İslam literatürüne girmesi 19. yüzyılı bulmuştur. Modern sigorta 19.yüzyılda Hanifi alim İbn Abidin tarafından “*Sukara*” yani güvence anlamında kullanılmıştır.

Özellikle deniz sigortacılığında yazılar yazmış olan İbn Abidin’e göre; Müslüman tüccar, Müslüman olmayan bir tüccarla iş yapmışsa ve Müslüman olmayan tüccar yabancı bir sigorta şirketine kefareti yatırmışsa, sigorta yabancı tarafından yabancı bir ülkede yaptırıldığı için, Müslüman tüccar sigortadan yararlanabilirdi. Bunun dışında, Müslüman tüccarda sigortayı yabancı bir ülkede yaptırmışsa sigorta almasında bir mahzur yoktu. Fakat sigorta sözleşmesi İslam ülkesinde yapılmış ise; tazminatın alımı caiz değildi. (Klourshid, 2004, s. 21)

Fakat bu durum, İslam toplumunda sigortacılığın gelişmediğinin veya İslam’ın sigortalamaya denk düşen bir yapı geliştirmede anlamına gelmemektedir. Çünkü Ortaçağ’ın en erken dönemlerinde dahi, dünyanın hemen her bölgesinde Müslüman tüccarlara rastlanmaktaydı. Ve deniz ticaretinin bulunduğu bir yerde, sigorta olmaması düşünülemeyeceğinden Müslüman tüccarların sigorta faaliyetlerinden mutlaka yararlanmış olması muhtemel bir durumdur. (Chaim Rispler, 1991, s. 142)

Sigortacılık, İslam toplumunda dayanışma ve yardımlaşma biçimlerinde ortaya çıkmıştır. Örneğin; bir felaket durumunda, kabile veya yerel grupların felâketzedelere yardım etmesi, zararlarının karşılanması veya zengin bir kabile üyelerinden bağış toplanması şeklinde vücut bulmuştu. Mesela; Mekke’de İslam öncesinden kalan bir alışkanlık olarak, ticaret kervanlarının bir şekilde zarar görmesi durumunda oluşturulan bir fon sayesinde zararın karşılanması sağlanmıştır. Ayrıca kervanda bir ölüm hadisesi yaşanması durumunda, bu fondan ölen kişinin ailesine ve geride kalanlarına yardım yapılması esas alınmıştı. Bir diğer örnek olarak; “*Daman Katr Al Tariq*” denilen, herhangi bir yere gidecek kişinin yolda belirli bir rota izlemesini söyleyen kişi, bu rota üzerinde herhangi bir kayıptan sorumlu olacağını da belirtiyordu. (Syed Khalid, 1993, s. 16-20) (Akbulut, 2014, s. 64)

Bununla beraber İslam’da zekâtın varlığı yani kişilerin mallarının belli bir bölümlerini ihtiyaç sahiplerine dağıtmaları aynı zamanda vakıf gibi kurumların ihtiyaç sahiplerine, fakirlere, yetimlere, hastalara yardım için varlıklarını kullanması bir nevi sosyal sigorta işlevi görmüştür. İslam medeniyetinde ve Osmanlı Devleti’nde mesleki dayanışmaya örnek olarak Âhilik teşkilatının yapmış olduğu birtakım uygulamalar yine bir nevi sigorta iştirakleridir. Örneğin; Âhi teşkilatı içerisinde toplanan sandıklar sayesinde, esnafın borcunu ödeyememesi, ölümünden sonra ailesine yardım veya herhangi bir hırsızlık ve kaza sonucunda mallarının zayi olması durumu, bu sandıklar tarafından karşılanmaktaydı. (Akbulut, 2014, s. 66) Bu sistemde toplanan paralar sayesinde hastalanan üyeler tedavi yardımı almış, yaşlanmış ve muhtaç duruma düşmüş ustaların geçimi sağlanmıştı. Ayrıca iş

göremez duruma düşmüş lonca üyelerine maaş bağlanması ve ölümü halinde cenaze töreni düzenlenmesi gibi uygulamalar yapılmıştı. Bu sandıklar lonca çalışanlarına uygun şekilde kredi vermek suretiyle, sosyal sigorta kapsamında değerlendirilebilir. (Avcı, 2000, s. 280)

Bunun yanında Osmanlı Devleti'ne İlhanlılardan geçen derbent sistemi sayesinde sigortacılığa benzer uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Derbentçiler bulundukları yerlerde güvenliğin sağlanmasına yardımcı olmuşlar, ihtiyaç halinde yolculara kılavuzluk yapmışlar ve bölgedeki yolculardan birisinin malının kaybolduğu durumlarda zararı kendileri ödemişlerdir. Bu hizmetlerine karşı örfi vergiden muaf tutulan derbentler, bölgelerinden geçen yolculardan derbent resmi ve geçit akçesi almışlardır. Bu şekilde ticareti koruyucu işlevi bulunan derbentler, bir nevi sosyal sigorta işlevi görmüşlerdir. Bu uygulamaların ve kurumların önceki Türk-İslam devletlerinde var olmaları; geleneksel Osmanlı kurumlarının da sigortacılığa aşina olmasını sağlamıştır. (Kazgan & Toktamış Ateş, 1999, s. 294)

Bu sistemin yanında devletin yayımlamış olduğu kanunnâmelerde sosyal sigorta uygulamalarına benzer bazı kanunlar çıkarılmıştı. Örneğin; Kanuni Sultan Süleyman zamanında Bosna Sancağında yayımlanan kanunnâmede herhangi bir mahallede veya köyde bir hırsızlık durumunda sanık yakalanmazsa, o köyün halkı zararı ödemekle mükellefti. Aynı şekilde bir yolcu veya tüccarın malı çalınır ve sanık yine bulunmazsa yolcu veya tüccarın konakladığı mahaldeki halk bu zarardan sorumlu tutulurdu. Yine pazar yerlerinde bir hırsızlık durumunda sanık yakalanmazsa, pazarın bekçisi bu zarardan sorumlu tutulmaktaydı. Kervansaray içerisindeki hırsızlıkta ise, hırsız bulunmazsa kervansaraycıya, bir bölgedeki hırsız bir vakıf vb. bir yerde saklanıyor ise, hırsız bulunup teslim edilmezse hırsızın aldığı onlara ödetilmesi gibi kanunlar koyulmuştu. (Avcı, 2000, s. 277-278)

Devlet askeri zümredeki kişilere de farklı şekillerde koruyucu önlemler geliştirmiştir. Tekâüt (Emeklilik) sistemi sayesinde ise devlete hizmeti geçmiş yeniçeri, vezir, beylerbeyi, sancakbeyi gibi kimselere maaş bağlanmış, geçimlerini bu şekilde sağlamalarına olanak verilmiştir. Örneğin; askeri zümreyi oluşturan ilmiye-adliye, kapıkulları ve tımarlı sipahilere de belli durumlarda emeklilikle ilgili olanaklar sunulmuştur. Örneğin; müderrisler gibi ilmiye sınıfına mensup veya kadılar gibi adliye görevlileri vakıflara bağlanmışlardır. Bu kişiler çalışırken yüksek maaş almışlar, öldükleri zaman ailelerine vakıflar tarafından maaş bağlanmıştır. Aynı zamanda bu kişiler azledildiklerinde kendilerine arpalık denilen ayni ve nakdi gelirler sağlanmıştır. Tanzimat'tan sonra merkezileşmeyle birlikte bu kişilere *mazuliyet akçesi* denilen belli bir miktar maaş bağlanmıştır. Kapıkulları ve yeniçeri askerlerinin ise emeklilik yaşları bulunmamaktadır. Fakat bu kişilerin iş yapamaz hale gelenleri yeniçerilerin orta sandığı denilen yardımlaşma sandıklarından yararlanırlardı. (Tabakoğlu, 2005, s. 322-323). Bu örnekler dikkate alındığında Osmanlı sosyal sisteminde sigortacılığın bir şekilde hep var olduğu anlaşılmaktadır.

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde yabancı şirketlerin birçok alanda işletmeler kurmasıyla beraber, devletin çalışanları ve işletmelerin haklarını gözetmek amacıyla birçok düzenleme yaptıklarını fakat sosyal sigortanın ötesinde daha çok çalışanların belli çalışma haklarından yararlanabilmeleri için devletin çeşitli düzenlemeler yaptığını görüyoruz. Örneğin; 1869 yılında yapılan maden işçileri hakkındaki düzenleme ile Dilaver Paşa Ereğli Kömür şirketinin açılmasıyla beraber işçilerle ilgili bazı düzenlemelerin yapılmasını sağlamış, bu durum çalışma haklarına ve sosyal sigortaya örnek olacak adımlar olarak sayılmıştır. Çıkarılan bu yönetmelik madenlerin çıkarılması, taşınması ile ilgili hükümler içermekle beraber işveren açısından işçilerin barınmalarının sağlanmasını içermektedir. Bu düzenleme ile işçilerin çalışma süreleri için belli standartlar geliştirilmesine karar verildi. Madende işin olmaması sonucunda toplu işten çıkarmaların yaşanması durumunda bu durumun şirketçe ilgili kuruma bildirilmesi hükmü bu düzenlemede yer almıştır. Ayrıca işçilerin maaşı imtiyazlı bir hak olarak görülmüş, işverenin iş kazası veya meslek hastalığı gibi durumlarda sorumluluğu bulunmaması kararlaştırılmıştır. Ayrıca nizamnamede işçilerin sosyal

yardım ve sosyal güvenliği ile ilgili herhangi bir hüküm yoktur. Yapılan düzenleme ile madende çalışan işçiler hastalıkları ile ilgili tedavi edilecek hastalık hafifse hastalığı madenin revirinde yerel doktor tarafından tedavi edilecekti. Hastalık ciddi ise işveren hastanın evine gidebilmesi için yanına bir yük hayvanı ve eşlik edecek bir kişi vermek ile yükümlüydü. Ancak işçinin hastalığı suiistimal etmesi ve başka bir şekilde işten kaçması durumunda çalışma süresi iki katına çıkarılmaktaydı. Ayrıca bölge nüfusundan işe alınan madencilerin en az 13 en fazla 50 yaşında olması kararlaştırılmıştı. (Seymen, s. 402-403)

1869 yılında yapılan maden işçileri hakkındaki bu düzenlemeleri genel olarak madenin çalışma şartları için olsa da sosyal sigorta açısından belli şartların maden çalışanları için getirilmesi bir sosyal sigorta bilincinin varlığını göstermektedir. 1869 yılındaki düzenlemeleri 1887 ve 1906 yılındaki düzenlemeler izlemiştir. Bu düzenlemelere göre madenlerde zorunlu çalışma kaldırıldı. Ve işletme sahibinin bir eksikliğinden dolayı herhangi bir kaza yaşanmasından durumunda imtiyaz sahibine 5 ile 20 altın para cezası getirilmesi kararlaştırıldı. Ayrıca her işletmede madeni denetleyen bir mühendisin olması kararlaştırıldı.

Görüldüğü gibi yabancı şirketlerin Osmanlı piyasasına girmesi ile birlikte devlet birtakım önlemler alarak işçiler için sigorta uygulamalarına benzer hükümler getirmeye başlamıştır. Fakat yine de sigortanın tam olarak gelişebilmesinin önünde dini birtakım tahakkümlerin etkili olması neden olmuştur. XIX. yüzyılla birlikte Osmanlı Devlet’inde sigorta ile ilgili düşünceler çıkarılan fetvalarında etkisiyle değişti. Örneğin; Ahmet Cevdet Paşa sigortanın dinen caiz olduğunu ve sigorta konusunun Osmanlı Devlet’inde henüz yaygınlaşmadığını vurguluyordu. Londra gibi yerlerde yangın hasarlarının bölüşüldüğünü, bu sistemin Osmanlı’daki ekmekçi esnafının bir yangında malının zarar gördüğü vakit, bütün esnafın zararı üstlendiği sisteme benzediğini, fakat bizdeki yangınlarda böyle bir uygulamanın olmadığını belirtmiştir. (Kamilçebe, 2012, s. 109)

Geleneksel yapının; Avrupa sermayesi tarafından çözülmesiyle beraber, Batı’nın Osmanlı Devleti’nde yaratmış olduğu talepler neticesinde Sigorta uygulamaları da değişmeye başlamış, öncelikle deniz ve yangın sigortacılığı olarak başlayan faaliyetler, 19. yüzyılda primli sigortacılığın Osmanlı ülkesine yerleşmesine ve yayılmasına olanak vermiştir. Prim sigortacılığının başlangıç noktası ise büyük bankaların Osmanlı Devleti’nde kurulması ve yabancı sigorta şirketlerinin bunlar üzerinden faaliyetlerini artırmasıdır. Özellikle 1838 Ticaret Antlaşması ve bunu takiben yapılan anlaşmalar Osmanlı ithalat ve ihracatını artırmış, artan tüketimin etkisi işe sigorta piyasası hareketlenmiştir. Deniz ticareti ve nakliye sigortanın Osmanlı ülkesine girmesi ile birlikte kıyı bölgelerinde yaşayan gayrimüslim kesim mülklerini ve mallarını sigortalamaya başlamışlar. Böylece yangın ve hayat sigortacılığı da genişleme olanağı bulmuştur. Yukarıda belirtildiği gibi 19. yüzyılda artan ticaret hacmine paralel olarak, özellikle deniz nakliyatında, Avrupa ülkelerinin sigortayı zorunlu hale getirmeleri, İmparatorluğun önemli liman kentlerinde; sigorta faaliyetlerinin başlamasını sağladı. Osmanlı’da ilk 1860 tarihli ticaret kanunun 29. Maddesinde deniz sigortacılığı ile ilgili bir hüküm konulmuştur. 1864 ‘te ise deniz ticaret kanununa deniz sigortası ile ilgili hükümler girmiştir. Bunun yanında devletin ve toplumun hızla artan Batı etkisine maruz kalmaları ve tüketim alışkanlıklarını bu yönde değiştirmeleri sigortacılık faaliyetlerinin artmasına neden olmuştur. İstanbul’daki yapıların birçoğunun ahşap olmasından dolayı; çıkan yangınların fazlalığı sebebiyle, sigortacılık faaliyetleri gelişmeye başlamış ve birçok yerli ve yabancı sigorta şirketi kurulmuştur. Klasik dönemde evlerin yüksek, kâgir, geniş odalı, avlusu ve bahçesiyle saraylara özenilerek yapılması bu evlerin yüksek duvarlarla çevrilmesini sağlamış bu durumda yangınlarda fazla yayılma imkânı bulamamışlardı. Fakat artan nüfusla paralel olarak ev sahipleri kira geliri elde etmek amacıyla bu evleri yıkıp bu evlerin arazilerine bitişik nizamda ahşap evler inşa etmeleri yangınların yayılmasını ve zararlarının artmasını sağlamıştır. (Özgüven, 2017, s. 269) (Toprak, 2010)

1870 yılındaki Pera yangını sonucunda gayrimüslim vatandaşların mallarının zarar görmesi ticaretin alışkanlıklarının değişmesine yangın ve hayat sigortacılığının gelişmesine sebep olmuştur.

Bu yangında altmış beş sokak, yüz altmış üç mahalle, üç bin dört yüz kırk dokuz binanın yandığı belirtilmiştir. (Keyvanoğlu, 2017, s. 171) Ayrıca bu yangından sonra kurulan Sigorta Şirketlerine 1881 yılında kurulan Düyûn-ı Umûmiye garantör olmuştur. Yangın sigorta şirketleri kuruluşları ile beraber itfaiye teşkilatının kurulmasına öncülük ettiler. Osmanlı Devleti tarafından kurulan modern itfaiye teşkilatı Macarlar örnek alınarak kurulmuştur. Fakat ilerleyen dönemde bu teşkilat yangınlarda başarısız kalınca sigorta şirketleri birleşerek kendi itfaiye teşkilatlarını kurmuşlardır. Ayrıca Şirketler su şirketlerine belirli meblağlar ödeyerek, yangın musluklarını ve suyu kullanabiliyorlardı.

Osmanlı Devleti'nde kurulan ilk yerli sigorta şirketi ise Fransızların öncülüğünde 1893 yılında kurulmuş olan Sigorta Şirketi Umumisi idi. Bu şirketin kuruluşunda Osmanlı Bankası, Düyun-ı Umûmiye ve Tütün Rejisi gibi kuruluşların olması bu şirkette Fransız etkisinin güçlü bir biçimde hissedilmesini sağlamıştır. 1894 yılında toplamda 76 şirket Osmanlı piyasasında faaliyete geçmiştir. Yukarıda belirttiğimiz gibi genelde İstanbul, İzmir, Selanik, Trabzon ve Mersin gibi liman kentlerinde başlayan faaliyetler Anadolu'ya yayılmaya başlamıştır. Örneğin, Demiryolunun Konya'ya bağlanması ile birlikte 8 tane sigorta acentesi faaliyete geçmiştir. Ayrıca sigorta faaliyetlerinin sınırlı olduğu şehirlerde şirketler müşteri kaybetmemek amacıyla şubelerini kapatmamışlardır. 1896 yılında yangın sigorta şirketleri örgütlenme kararı aldılar. Böylece piyasada haksız rekabetin önüne geçilerek, sigorta prim fiyatlarının kontrol altına alınması sağlanacaktı. 1900 yılında 44 şirket bir araya gelerek İstanbul'da faaliyet gösteren yangın sigortacılar Sendikası (Syndicat des Compagnies d'Assurances Contre L'incendie opérant a Constantinople) kurdular. Bu sendikanın çalışmalarını Londra'daki Fire Office denetleyecekti. Fakat ilerleyen dönemde sigorta primlerindeki ortak tarifeye bazı şirketlerin uymaması bu teşkilatı başarısız kıldı. (Toprak, 2010, s. 21)

Yabancı sigorta şirketlerinin Osmanlı piyasasındaki rekabetlerine değinecek olursak, İngilizler sigorta faaliyetlerinde başı çekmekteydiler. Osmanlı piyasasında giren şirketlerin denetimsizlikten istedikleri gibi hareket etmeleri sonucunda piyasada önemli şirketlerin yanında daha küçük çaplı şirketler faaliyette bulunmaya başladılar. Bu şirketlerin sürekli fiyat kırmaları ve ortak bir prim tarifesinin oluşturulamaması gibi nedenlerden dolayı piyasada tam bir bütünlük oluşmamıştır. Özellikle Osmanlı'da evlerin ahşap olması yangın sigortası prim fiyatını yükseltiyordu. Fakat bazı şirketler ortak tarifeye yanaşmadan fiyatları indirip haksız rekabete yol açıyorlardı. Birkaç kez ortak prim tarifesine geçmek için adımlar atılsa da tam olarak bu durum gerçekleşmedi. Ayrıca pek çok sigorta şirketi belli merkezlerde banka şubeleri üzerinden poliçe satışı yapmaktaydı. Bankalar belli komisyonlar karşılığında şirketlerin işlerine yardımcı oluyorlardı. Örneğin; Osmanlı Umum Sigorta Osmanlı Bankası, L'Union Şirketi Osmanlı Bankası, Caisse Paternelle Crédit Lyonnais, Équitable Life Insurance gibi şirketler Crédit Lyonnais bankası üzerinden poliçe satışı yapıyorlardı.

Fransız şirketleri 19. Yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı piyasasına giriş yapmaya başlamışlardır. İlk olarak 1878 yılında La Foncière şirketi yangın sigortası alanında poliçe satışı yapmaya başlamıştır. (Kâhya, 2010, s. 69) 1891 yılından sonra L'Union ve L'Urbaine başta olmak üzere diğer Fransız şirketleri piyasaya girmişlerdir. 1891 yılında Osmanlı'da faaliyette olan Fransız deniz sigorta şirketleri La Foncière, Lloyd Français ve C. Generale D'assurances şirketleridir. Bu şirketlerden La Foncière; İstanbul, İzmir, Samsun, Tekirdağ, Trabzon ve Mersin'de faaliyettedir. Lloyd Français, İstanbul'da; C. Generale D'assurances ise İzmir'de faaliyet göstermektedir. 1894 yılında Osmanlı'da faaliyette bulunan Fransız sigorta şirketlerine baktığımızda ise, La Foncière; İstanbul, İzmir, Trabzon, Tekirdağ; L'Union, İstanbul, İzmir, Edirne, İzmit; L'Urbaine ise İstanbul'da faaliyet göstermektedir. (Giroud, 2002) (Baskıcı, 2002, s. 9-12)

Bu şirketlerin yanında İstanbul'da bulunan Fransa'ya ait sigorta şirketleri ve önemli sigortacılar şunlardı. Acentesi bulunan sigorta şirketleri; La Confiance de Paris (Hayat), Fransa

Genel Deniz Nakliyat Sigorta Şirketi, Acente, M. Cesar Joffredy tarafından temsil edilen acente aynı zamanda Paris, Marsilya, Lyon ve Bordo’da Fransız denizcilik sigortası şirketini temsil ediyordu. Aynı zamanda birçok sigorta şirketinin temsilciliğini üstlenmişti. La Foncière (transport, kaza, yangın ve hayat) Bereket Han Galata’da bulunan MM. J. G. Saverio ve Compte-Calix temsilcileridir. Le Phénix de Paris (Hayat ve Yangın), Uzun Han Galata adresinde bulunan şirket, M. Alex Glavany tarafından temsil edilmektedir. L’Urbaine de Paris (Yangın ve Hayat), Monsieur Albert Glavany tarafından temsil edilen şirketin adresi Krespin Han Galata’da bulunmaktaydı. La Mutuel de France et des Colonies (tasarruf ve sermaye oluşumu) Ticaret Han Galata adresinde bulunan acentenin temsilcisi ve Türkiye sorumlusu Monsieur O. Giraud. La Mutuelle Lyonnais de Lyon (Hayat) M.C. Macri. La Nationale de Paris (Hayat), Monsieur L. Lacheze temsilcisi olan acentenin adresi Bahtiyar Han Galata’dadır. Yabancılar tarafından temsil edilen Fransız Sigorta Şirketleri ise şunlardır: L’Abeille de Paris (Hayat), La Caisse Paternelle de Paris (Hayat), La Célérité de Paris (Buz kırıcılar için sigorta yapmaktadır), La Paternelle de Paris (Yangın), La Populaire de Paris (Hayat), L’Union de Paris (Hayat ve Yangın), L’Union et le Phénix Espagnol de Paris (Yangın, Hayat ve Kaza). Yabancı sigorta şirketlerini temsil eden Fransızlar şunlardı: MM. R. Glavary, Bahtiyar Han, Galata (Yangın, Hayat), F. Heer, Voyvoda Han, (Yangın, Transport, Hayat, Kaza) Lebet kardeşler, Mahmudiye Han, İstanbul, (Yangın, Hayat, Transport). (Giroud, 2002, s. 17)

Şirketler Kapitülasyonların kendilerine verdiği haklardan yararlanarak sigorta sözleşmelerini tek taraflı olarak fesih edebiliyor, ayrıca anlaşmazlıklardan doğan mahkemeleri kendi ülkelerinde görülmesini Fransızca ve İngilizce yazdıkları poliçe sözleşmelerine göre belirleyebiliyorlardı. Bu durum yerel halkta sigorta tazminatlarını alamama gibi mağduriyetlere yol açmaktaydı. Ayrıca şirketlerin kundaklama gibi durumların engellenememesi yüzünden zarar ettikleri de olmaktaydı. Nitekim 1909 Adana olaylarında birçok Ermeni’nin evinin kundaklanması ve bu durumun ispat edilememesi şirket ile müşterileri arasında sorunların yaşanmasına neden olmuştur. 1909 yılında Adana olayları sırasında bazı Ermeni’ler şirketten yüksek oranda sigortalar talep ettiler. Bazı zararların fazla gösterilmesinden dolayı, şirket ile Ermeni cemaati arasında ihtilaflar yaşandı ve şirketin boykot edilmesi gibi bir durum ortaya çıktı. Şirket, oluşturulacak bir komisyonla ödemelerinin zamanında yapılacağını, fakat fazla zarar gördüğü gösterilen veya daha sonra sigortadan para almak için bilinçli kundaklanan bazı malların belirlenmesi için komisyon kurulacağını ve komisyonun kararlarına göre ödeme yapılacağını belirtti. Bu durumda, şirketin İstanbul’daki acentesinin başında olan M. Simon Kayserian, Adana olaylarının araştırılması ve sigorta ödemelerinin yapılabilmesi için Ermeni cemaati ile görüşmelerde bulundu. Fakat şirket yapılan araştırmalardan sonra haksız olarak gördüğü bazı ödemeleri yapmayı reddetti. (**L’Argus, Journal International des Assurances Finance**, 12 Aralık 1909, nr. 1555, s. 795)(Çapar, 2019, s. 270)

Osmanlı Devleti’nde sigorta hakkındaki düzenlemelerin tarihçesine bakacak olursak, ilk olarak 1808 tarihli Fransız Ticaret Kanunu baz alınarak 1864 yılında yayımlanarak yürürlüğe konan Ticaret-i Bahriye Kanunnamesinin 11. faslında sigorta ile ilgili hükümler bulunmaktaydı. 1889 yılında ilk olarak sigorta piyasasının kontrol altına alınması için düzenleme yapılmaya çalışıldı. Çıkarılan “Ecnebi Anonim Şirketlerinin Memalik-i Osmaniye’deki Acenteleri hakkında Nizamname” ile sigorta poliçesi satacak şirketler, belli bir sermayeyi garanti olarak göstermek, güvenilir satıcılarla çalışmak ve sigorta poliçe sözleşmelerini düzenlerken şeffaf hareket etmek gibi devlet tarafından bir dizi uygulamaya tabi tutulmaya çalışıldı. Ayrıca bu nizamnameye göre Osmanlı Devleti’nde çalışmak isteyen şirketler ruhsat almaya ve tescil edilmeleri gerekiyordu. Fakat kapitülasyonların etkisi ile şirketler bu düzenlemelere uymama gibi sorumlulukları bulunmaktaydı ve bu kanunlar yürürlüğe girmedi. Yine 1906 yılında Ticaret-i Bahriye Kanunnamesinin 25 madde halinde kara sigortası için hükümler uygulanmıştır. Yasada sigorta akdinin şart ve türleri hakkında hükümler bulunmaktaydı. 1908 yılında ise sigorta şirketlerinin ruhsat almaları ve tescil edilmeleri yanında her yıl kefalet ve ihtiyat akçesi ayırma zorunluluğu getiren “Ecnebi Sigorta Kumpanyaları

Hakkında Nizamnâme” yürürlüğe girdi. Bu nizamname sonucunda alınan fetvalara dayanılarak sigortanın yabancı şirketlerin kontrolünde olması ve yabancı şirketlerle sigortalama işi yapılabilineceği belirtilmiştir. (Toprak, 2010, s. 22)

30 Kasım 1914 tarihinde Kapitülasyonların kaldırılması ile 13 Aralık 1914 tarihinde sigorta piyasasında faaliyet gösteren şirketler için tam teşekküllü bir kanun çıkarabilmek mümkün olabilmıştır. “Ecnebi Anonim Sermayesi Eshama Munkasım Şirketlerle Ecnebi Sigorta Kanun-ı Muvakkatı” çıkarılarak sigorta şirketleri üzerinde tam bir kontrol sağlanmaya çalışılmıştır. Çıkarılan kanuna göre şirketlerin kapitülasyonlardan kaynaklanan her türlü ayrıcalığına son verildi. Osmanlı topraklarında çalışacak yabancı sigorta şirketlerine tescil ve teminat şartı getirildi. Buna göre şirketler kendilerini Ticaret ve Nafia Nezaretine tescil ettirecekler ve belli bir teminatı nezaretin belirlediği bankaya yatıracaklardı. Şirket kurulduğu yeri, hangi ülkeye mensup olduğunu ve sermayesini belirtmek durumundaydı. Ayrıca mensup olduğu ülkedeki Osmanlı sefaret ve ticaret ataşeliklerine iç tüzüğünü hükümetten ülke yasalarına uygun bir şekilde kurulduğunu belgeleyecekti. Ayrıca resmî gazetede şirket hakkında ilan verilerek şube ve acentelerin adresleri ve kanuni ikametgâhları belli edilecekti. Yayımlanan kanun gereği acentelerin ve şubelerin kurulduğu yerlerin yerel mahkemeleri şirketlerle ilgili mahkemeleri görmekle yetkiliydi. Ayrıca kanuna göre sigorta şirketlerinin denetimi için sigorta müdüriyeti kurulacaktı. Sigorta şirketleri bu göreve karşılık 50 Osmanlı altını harç ödeyecekti. Ayrıca bu kanuna göre sigorta şirketlerinden 5000 ile 15000 liraya kadar teminat akçesi yatırımları kararlaştırıldı. Ayrıca sattıkları her poliçe karşılığında yangın ve nakliyat üzerinden %3, hayat sigortası üzerinden %2 oranında temettü alınmasına karar verilmişti. (Toprak, 2010, s. 23-24)

2. Fransa’da Sigortacılığın Tarihsel Gelişimi

Fransa’da sigortanın gelişimi deniz sigorta faaliyetleri ihtiyacından başlayarak, korsanlık ve ayaklanma, fırtınalar, beklenmedik ticari zayıfların karşılanması için ortaya çıkmıştı. Fakat sigortacılık daha gelişmemiş olduğundan, geminin limana sağlam yanaşıp yavaşlamayacağı gibi bir tür kumar şeklinde yapılmaktaydı. (Ruffat, Caloni, & Laquerre, L'Union des Assurance de Paris et L'Histoire de L'Assurance, 1990, s. 36) Böylelikle sigorta yapmak, kendi mallarının ticaretini yapan ve gezen tüccarların bir limana yerleşip, yardımcı işlerle uğraşmayı daha cazip bulmasından doğmuş oldu. Para ilişkileri, diğer tüccarlarla olan alışveriş var olacak riskleri gidermede bu tüccarlara kolaylık sağlayacaktı. Bu dönemde Barcelona, Venedik, Marsilya, Genua, Londra, Amsterdam gibi liman kentlerinde küçük yatırımcılar kârlı bir yatırım olarak gördükleri sigortacılığa para yatırmaya başlamışlardı. (Ruffat , 2003, s. 36)

Fransa ‘da sigortacılığın başlaması diğer Avrupa ülkeleri ile beraber ilerlemiş olsa da Fransa’da siyasal yapının devamlı değişiklik göstermesi, sigortanın diğer Avrupa ülkelerine nazaran daha geç kabul gördüğünü ortaya koymaktadır. Fransa’da merkantilizmin etkisi ile, her türlü ithalatın düşük seviyede tutulması, ülke dışına sermaye ihracından kaçınılması için devlet müdahaleciliğinin etkileri sigorta alanına da sıçradı ve deniz sigorta oluşturulması için resmi izin alınmasına karar verildi. Böylece daha önce sözlü olarak tamamen güven esasına dayalı yapılmış sigorta sözleşmeleri ve faaliyetleri artık devlet denetiminde yazılı olarak yapılmaya başlandı. Bu sırada, şehirlerin gelişmesi ve kişi başına düşen gelir miktarının artması sigorta piyasasında prim bazlı sigortanın ön plana çıkmasını sağladı. (Akbulut, 2014, s. 53-59)

Fransa’da ise ilk olarak 15. Yüzyılda Le Guiden de la Mer adındaki kanun uyarınca deniz nakliyatı için düzenlemeler yapıldı. 1681 yılında ise Colbert zamanında Deniz Uyum Yasası çıkarılarak ilk nakliyat sigortasının kurulması için düzenlemeler yapıldı. Böylece Fransız tüccarların deniz ticaretinde sigorta yaptırımları bir nevi zorunluluk haline getirildi. Bu amaçla Fransız tüccarların korunup, Dünyadaki deniz ticareti rekabetinde Fransızların diğer Avrupa ülkelerine üstünlük kurması amaçlanmaktaydı. Bu kanuna ek olarak, hayat sigortası alanında insan hayatına dair bir sigorta yapılması söz konusu değildi. Bunun yerine deniz sigortacılığı ile alakalı, bir geminin kaçırılması halinde; içerisindeki insanların kurtarılması için fidye istenmesi durumunda hayat

sigortası olabilecek bir ödeme yapılabiliniyordu. O dönemde kısa dönemli sigorta yaptırmak şartıyla; Akdeniz’de Türkler tarafından kaçırılmak veya köle olarak satılmak durumunda, kişinin ailesine ödeme yapılabilmesi, bu denizcilik kanunu içerisine konulmuştu.

1686 yılındaki düzenleme ile ise ilk deniz nakliyat şirketi olan “Compagnie Générale pour Les Assurances Maritimes en France” kuruldu. Fakat bu taşımacılık sigortasının yanında kargo taşıyan gemi mürettebatı içinde hayat sigortası için ihtiyaç hissedilmiştir. Aynı zamanda yolcu taşıyan gemiler içinde bu ihtiyaç hasıl olmuştur. Fakat Fransa’da hayat sigortası kıta Avrupası içerisinde bir tür kumar olarak görüldüğünden yaptırılması uygun görülmeyen bir uygulamaydı. Fransızlar, Roma Hukuku ilkelerine dayanarak, hayat sigortası sayesinde insanın bir meta olarak değerlendirileceği endişesi ile hayat sigortasına karşı geliyorlardı. Bu nedenle, İngiltere’de bu hukuki normlar çok dikkate alınmadığında, hayat sigortası daha çok gelişme imkânı bulmuştur. Bilinen en eski İngiliz Hayat sigortası 1583’te William Gibbons adlı bir İngiliz’e yapılmıştır. (Clark & Clark, 1999, s. 13-17)

Bu dönemde Fransa hayat sigortası alanında bir girişim yapılmamıştır. Hayat sigortasının Fransa’da gelişimi ancak 18. Yüzyılda olmuştur. Hayat sigortasının gelişmemesi dini taassubun ön plana çıkması ile açıklanabilir. Tıpkı Osmanlı Devleti’nde hayat sigortacılığı gelişmemesinde dini referans ağır basması gibi Katolikliğin hayat sigortasına karşı çıkması bu sektörün gelişmesindeki en büyük engeldi. Fransa’da yangın sigortası alanı ise İngiltere göre daha geç başladığı anlaşılmaktadır. Paris’te ilk itfaiye 1717’de kurulmuştur. Fakat ilk yangın sigorta şirketi ancak 1786 yılında “Compagnie Royale des Assurances” adıyla kurulabilmiştir. Bu şirket bir sonraki yıl da hayat sigortası ile ilgili poliçeler satmaya başlayacaktır.

Fransa’da devrim sigorta şirketlerinin çalışmalarını etkilemiştir. Sigorta şirketlerinin çalışmaları Cumhuriyet döneminde biraz daha serbestlik kazanırken, Monarşi dönemlerinde tekrar bir kısıtlamaya ve sigorta konusunda zorluklar çıkarıldığı görülmektedir. 24 Ağustos 1793 yılında Kongre sigorta şirketlerinin faaliyetlerini durdurmaya karar vermiştir. Bu yasak sonucunda sigorta sektörünün yükselişi engellenmiştir. Bu yasağın yürürlüğe konmasında özellikle Napolyon’un hayat sigortası uygulamasına takıntılı bir şekilde karşı olması neden olmuştur. Restorasyon döneminde ise ekonominin gelişmesi ile birlikte sigorta sektörü yeniden bir doğuş sürecine girmiştir. Ve 1816 yılında “Compagnie Royale d’Assurances Maritimes” adlı yeni bir şirket kurulmuştur. Bu şirket ilerleyen yıllarda hayat ve yangın sigortası alanında çalışmaya başlamıştır. Bu dönemde ayrıca L’Union, Le Soleil, Assurances Generale gibi yeni şirketlerin kurulmasıyla sigorta sektörü gelişme imkânı bulmuştur. 1837-1843 yılları arasında 25 adet yeni sigorta şirketi kurulmuştur. Bu şirketler içerisinde bireysel yatırımcılara ait olanlar olduğu gibi bir ve birkaç sigorta şirketinin yan yana gelmesiyle kurulan şirketler de mevcuttur. (Barroux & Dessal, 1983, s. 8)

Bu dönemde kurulan şirketlerin birçoğunun yangın sigortası satması ilgi çekicidir. Özellikle 1830 yılında Normandiya ve Manche bölgelerinde çıkan yangınlarda siyasi tartışmalara sebep olmuş, cumhuriyetçiler ve kralcılar arasında provokasyon yapıldığı yönündeki iddialar yüzünden yangınların sebebi uzun süre bulunamamıştı. Nitekim Restorasyon döneminde Kral X. Charles aşırı kralcı olan Polignac’ı başbakanlığa getirmişti. Polignac hükümeti liberalleri devrimden sonra ortadan kaldırılan Ulusal Birlik Ordusu’nun tekrar geri getirmek için bu yangınları çıkardığını belirtmiş, liberaller ise eski sıkı yönetim dönemlerini tekrar geri getirmek ve siyasi mahkemeleri tekrar diriltmek için bu yangınları kralcıların çıkardığını iddia etmişti. Bu arada Normandiya Bölgesinde 28 Şubat 1830 ile 30 Haziran 1830 tarihleri arasında 1000’den fazla yangın çıkarılmıştı. Yangınlar genelde gece ve izole olmuş yerlerde meydana gelmekteydi. Dönemin vali ve polis raporlarına göre bu yangınların ani ve çok fazla bir şekilde artış göstermelerinin sebebi kundaklamaydı. Daha önceden bu olaylar 1789 yılından önceki devrimde Fransa’yı terörize etmek için yapıldığı ve bu yangınlar sayesinde hapishanelerde tutukluların salıverildiği böylece devrimin başarıya ulaşmasında önemli rol üstlendikleri gerekçesiyle dönemin bürokratları birbirlerini suçlamaktaydılar. Bununla beraber

Fransa'nın refahını kıskanan İngiliz hükümetinin yangınların sorumlusu olduğunu söyleyenler bulunmaktaydı. Hükümet sorumluların ortaya çıkarılması için soruşturma başlattı ve köylüler kendi köylerini korumak için milis güçleri oluşturdular. Hükümet kimliksiz ve pasaportsuz seyahat edilmesini ayrıca on beş yaşından küçüklerin ebeveyni olmadan seyahat etmesini yasakladı. Köylüler kundaklamaları engelleyemedikleri için silahlanmak istiyorlardı. Aynı zamanda seyyahlar ve gece karanlığında dolaşan bazı kişiler suçsuz bir şekilde öldürülmüşlerdi. Bu aşamada birkaç kişi kundaklama sırasında suçüstü yakalandılar ve yargılanmaya başladılar. Hükümet Kraliyet Muhafızlarından iki tabur ve iki filoyu bölgede asayiş sağlamak için görevlendirdi ve olaylar sükunet buldu. Yapılan sorgulamalarda özellikle bölgedeki işsiz gençlere 500 franklık ücretler verilerek kundaklama yaptırıldığı fakat asıl sebebin ne olduğu anlaşılamıyordu. Birkaç kişi sigorta şirketlerinin aletleriyle yakalanmasına rağmen tam olarak deliller bulunamıyordu. Yapılan tahkikatlar sonucunda bu yangınların kriz ortamında siyasi çekişmelerden yararlanılarak çıkarılmasına rağmen, evi yakılan kişilerin birçoğunun siyasi figürler olmadığı ne kralcı ne de cumhuriyetçi kimselerden olduğu anlaşıldı. Jandarma raporlarına göre bölgede yakılan 633 evin sadece 40 tanesi sigortalıydı. Ayrıca çıkarılan yangınların çok büyük bir kısmı sigortası olmayan yerlerde çıkarılıyordu. Buradaki amaç sigortasız evlerin sigorta yaptırmayı, sigortası olan evlerin ise sigortalarını yenilemeye teşvik etmektir. Bu aşamada geçmişte 1816, 1822 ve 1830 yıllarında çıkarılan birçok yangının sigorta şirketlerinin rekabetinden ve yeni müşteriler kazanmak için çıkarıldığı anlaşılmıştır. Görüldüğü gibi sigorta piyasası genişlemek ve sigorta ihtiyacını hissettirmek için gayrinizami birçok yol izlemiştir. (Artz, 1929, s. 96-100)

Ayrıca bu olaylardan sonra reasürans anlaşmaları yeni bir sigortalama unsuru olarak Fransa piyasasına girmiştir. Örneğin; Havre' deki rihtim ve depo; Lille, Rouen ve Lyon'daki şeker rafinerisi ve tekstil üreticilerinin başvurusu üzerine Company Royal de Paris şirketi bu riskli yapıların korunması için Imperial Fire Office ile reasürans anlaşması yapmıştır. (Pearson & Mikael Lönnborg, 2008, s. 70)

Bu dönemde mevcut sigorta şirketleri abone sayılarını artırırken makineleşme ile birlikte yeni riskler oluşmuş ve yeni sigorta türleri işlev kazanmaya başlamıştır. İş kazalarının artması ve yolcuların taşınmasında hayat sigortası gibi uygulamalar yürürlüğe girmeye başlamıştır. Fransa'da ilk yolcu sigortası bu amaçla 1864 yılında yapılmıştır. Bu dönemde otomobilin kullanılmaya başlaması kaza sigortası kolunun genişlemesini sağlamıştır. Kaza sigortaları özellikle atları ve arabaları sigortalamak için yapılmaya başlanmıştır. Başlangıçta kaza sigortası tarifeleri trafik yoğunluğu ve araçların hızlarına göre belirlenmekteydi. Daha sonra motorlu taşıtlar için yeni kaza sigortası tarifeleri yapılmıştır. (Richard, 1956, s. 35)

1897 yılında Fransa'da hala yangın sigortacılığı konusunda tam bir birlik olmaması ve sigorta şirketlerinin aralarındaki rekabetten ötürü yangın sigortalamada objektif kriterler uygulanamaması önemli bir sorun olarak gözükmektedir. Özellikle hayat sigortası alanında ölüm oranlarındaki istatistiksel verilerden yararlanılarak risklerin belirlenmesi, yangın sigortacılığı için henüz yeterince rakamsal verilerden yararlanılamaması sigorta için büyük bir eksiklik olarak görülmekteydi. Özellikle depo, çiftlik gibi basit ölçekli yapılarda uygulanan sigorta primlerinin fabrika, liman gibi önemli endüstriyel kuruluşlardan alınan primlerle neredeyse aynı miktarlarda olması yangın sigortacılığında daha bilimsel hesaplamaların kullanılması konusunda bir farkındalığın ortaya çıkmasını sağladı. Bu amaçla her bir endüstri kolu için ayrı prim tarifesinin oluşturulması, yapıların niteliği, riskin kapsamı, yapıdaki acil durum araçlarının varlığına göre belirlenmesi için kriterler getirilmesi kararlaştırıldı. Ayrıca herhangi bir endüstriyel kuruluşun sigortalanması için teknik kabulünü bir müfettişin titizlikle incelemesi, sigortaya onay vermesi ve kurumu her yıl denetlemesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca her bir şirket tarafından bireysel olarak üstlenmeyi reddedilen riskleri üstlenmesi amacıyla Fransız şirketlerinin oluşturduğu ortak bir sigorta fonu oluşturulması konusunda çalışmalar yapıldı. (Candiani, 1897, s. 260-262)

1898 yılında endüstriyel iş kazası kolunda zorunluluk olması için kanun çıkarıldı. Mesleki kazalarda girişimcinin veya işletmenin sorumluluğunun artırılması konusunda düzenleme yapıldı. Ayrıca otomobil kullanımı arttıkça kaza sigortası yapılması konularında daha geniş düzenlemelere gidilmiştir. Ayrıca cam kırılması, hırsızlık, su basması ile ilgili alanlarda sigorta poliçeleri satılmaya başlanmıştır. Bu dönemde sigorta şirketleri için kapsamlı düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Öncelikle iflas eden sigorta şirketleri için bir mevzuat hazırlandı. Böylece şirketlerin iflaslarından doğan mağduriyetlerin giderilmesine çalışıldı. (De Mirimonde, 1925)

1905 ve 1906 yılında çıkarılan kanunlarla sigorta yüklenicilerini korumak ve sözleşmelerin düzenlenmesinde çeşitli mevzuat değişiklikleri gerçekleşti. Yapılan düzenlemeler şirketlerin nominal değerlerinin değişme olmadan daha geniş bir alanda Fransa'nın dışında Cezayir ve diğer kolonilerde en düşük değerli yapıların sigortalanmasına teşvik etmekteydi. Özellikle 20 Mart 1905 tarihli yasa sigorta şirketlerinin uyması gereken genel kuralları oluşturduktan sonra, 9 Haziran 1906 yılındaki kararname ile o zamandan beri revize edilen ve kendilerine sigortalamasına izin verilen yatırımları ve miktarları belirlemektedir. Bu düzenlemeye göre Şirketler, Fransız devlet fonlarında, devlet tarafından garanti edilen Fransız menkul kıymetlerinde, Cezayir ve sömürgelerden ihraç edilen devlet tahvillerinde limitsiz sigortalama yapabilmektedirler. Ayrıca belediye ve menkul kıymetler üzerindeki kredilerde %75, kentsel mülkiyete ilişkin ipotek kredilerinde, bina ve demiryolu tahvillerinde %50'ye kadar sigortalama yapılabilirdi. Ayrıca belediyelerde ve kolonilerde koruma alanlarına verilen krediler konusunda en fazla beşte ikilik oranda, Fransa ve Cezayir'de binaların ipotek kredilerine ise %50 oranında sigortalama yapılabilirdi. Bu oranlar ilerleyen dönemde 1911 ve 1912 yılında değiştirilecek sigorta piyasasındaki menkul kıymetlerin sigortalanmasındaki sorunlar giderilmeye çalışılacaktır. (De Mirimonde, 1925, s. 55-56)

Kurumsal olarak önceleri İşçileri Bakanlığı ve belediyelerin idaresinde yapılan sigorta denetimi, sigorta yapmak veya şirket kurmak gibi uygulamalar, 19. yüzyılda gelişen ticaretle paralel olarak; Ticaret Bakanlığı'nın denetimine verilmiştir. Daha sonra sigorta piyasasının büyümesi ile denetimler ve faaliyetler; Çalışma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı'nın yetkisine verilmiştir. Sigorta ile ilgili daha kapsamlı değişiklikler ve kanuni düzenlemeler iki dünya savaşı arasında yapıldı. İlk olarak 1930 yılında sigorta sözleşmelerini düzenleyen bir kanun çıkarıldı. Bu kanunu takiben 1938 yılında çıkarılan kararname ile şirketlerin ekonomik durumunu ayrıntılı olarak incelenmesi ve çeşitli hükümlerin piyasada yerleşmesi için düzenlemeler yapıldı. 1942 yılında ise sigorta işleri Finans Bakanlığı'ndan alınarak Çalışma Bakanlığına devredildi. 4 Ekim 1945 yılında ise iş kazası ve tarım sigortası sosyal sigortanın alanında değerlendirilmeye başlandı. (Barroux & Dessal, 1983, s. 9-10)

Sonuç ve Değerlendirme

Sigortacılık Fransa'da ticaret ve banka sermayesinin etkisi ile ortaya çıkmış ilerleyen dönemde ticaret ve sanayi kapitalizminin getirmiş olduğu zenginlikle kentler değişmiş ve inşaların güvenlik ve sosyal ihtiyaçları artmıştır. Bu aşamada sadece ticari ilişkilerde malın ve yatırımın korunması ve yangından korunmak için yapılan sigorta faaliyetleri 19. yüzyıla gelindiğinde hayat sigortası, tarım sigortası gibi prim esaslı sigorta uygulamalarıyla genişleme olanağı bulmuştur. Fransa'da diğer Avrupa ülkelerine göre geç bir tarihte başlayan sigortacılık faaliyetleri özellikle devrim sürecinden sonra hız kazanmıştır. Bunun yanında sigortacılığın gelişen siyasi ortamdan dolayı inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Özellikle Napolyon'un dini referanslarla alakalı olarak sigorta uygulamalarına ve özellikle hayat sigortasına karşı olması ve bu yüzden şirketleri kapattırması sigortacılığın gelişiminde önemli bir engel olarak görülmektedir. Sigorta'nın tekrar yaygınlaşp ivme kazanması ise Cumhuriyet döneminde mümkün olacaktır. Restorasyon döneminde şirketlerin sigortayı bir ihtiyaç gibi hissettirmek için birçok yangın çıkarması sigorta piyasasının gelişmesi için zorlayıcı bir neden olmuştur. Şirketler monarşi yanlıları ve liberaller arasındaki siyasi kargaşadan yararlanarak karışıklıklar çıkarmışlar ve daha fazla sigorta primi satabilmek için kanunsuz işlere girişmişlerdir. Bu dönemde devlet eliyle sigorta şirketinin kurulmasını diğer sigorta şirketlerinin

hızla piyasada etkinlik kazanmasını sağlayacaktır. Fakat bu inişli çıkışlı durum sigorta firmalarının gerekli denetimlerden yoksun kalmasına ve sigorta şirketleri için gerekli nizamnamelerin ve denetimlerin oluşması için iki savaş arası dönemin beklenmesine neden olmuştur. İki savaş arasındaki düzenlemeler ise sigorta piyasasının kurumsal bir yapı kazanması için gerekli ortamı sağlamıştır. 1930 yılından sonra çıkarılan kanunlarla beraber sigorta şirketleri önemli ölçüde denetim altına alınmış, yapılan düzenlemelerin etkisi ile sigorta piyasası tam olarak çağın gerekliliklerine göre yeniden revize edilerek modernleştirilmiştir.

Osmanlı Devleti'ne ise sigorta kavramı dini sebeplerle Fransa'ya göre geç bir tarihte 19. yüzyılın ortalarında girmiştir. İslami uygulamaların esas alındığı ve geçmiş toplumsal yapıların referans alındığı Osmanlı toplumunda tam bir sigorta anlayışı bulunmamasına rağmen, loncalarda, çeşitli vakıflarda ve devlete ait kurumlarda oluşturulan sandıklar sayesinde sosyal sigorta uygulamaları görülmüştür. Fakat dini hükümlerin etkisi ile tam bir sigortalama kültürüne geçiş geç bir tarihte olmuştur. İlerleyen dönemde ise Avrupa sermayesi ile bütünleşen Osmanlı Devleti yabancı tüccarların ve gayrimüslim tebaanın etkisi ile pirim esaslı sigorta uygulamasına geçmiştir. Birçok sigorta şirketi öncelikle bankalar üzerinden poliçelerini satmaya başlamış, daha sonra Osmanlı Devleti'nde birçok şehirde poliçeler satarak sigorta piyasasının genişlemesini sağlamışlardır. Bunun yanında 19. Yüzyılın ortalarında Osmanlı Umum Sigorta Şirketi gibi ilk sigorta şirketleri kurulması Osmanlı toplumunda sigorta ile ilgili dini referansların artık etkisini yitirmeye başladığının göstergesidir. Bu dönemde yabancı sigorta şirketlerinin dini kurumlardan aldıkları fetvalar ile halkın sigortaya olan bakışı değişmeye başlamış, özellikle yangınların mallara verdiği zararların büyüklüğü halkın sigortaya olan taleplerini artırmıştır. Bu dönemde İngiltere sigorta piyasasında başı çekmiş olsa da Fransızların kurmuş olduğu acenteler ve bölgeler arasında kurdukları sistemli bağlantılar sayesinde Osmanlı piyasasında önemli bir yer buldukları ortadadır. Bu aşamada değinilmesi gereken önemli bir hususta sigorta şirketlerinin halk ile yaşamış olduğu problemlerdir. Yapılan sigorta sözleşmelerinden doğan birçok anlaşmazlık yüzünden devlet şirketleri denetim altına almak için kanuni düzenlemeler yapmaya çalışmış fakat kapitülasyonların etkisi ile yapılan bu düzenlemelerden verimli sonuç alınamamıştır.

İki ülkeyi karşılıklı analiz ettiğimizde Fransa'da sigortacılığın ticaret ve mal güvenliğine önemli bir katkı yaptığını ve sermayenin genişlemesine yardım ettiği söylenebilir. Yine de siyasal ortam yüzünden tam bir olgunluğa ulaşamadığı söylenebilir. Osmanlı Devleti'nde ise görece geç bir dönemde girmiş olan sigorta faaliyetleri halkın yaşam biçiminin değişimine tüketim alışkanlıklarının değişmesine sebep olmuş fakat gerekli olan ticari ve mal güvenliğinin korunmasına tam olarak katkı yapmamıştır. Bu durumun böyle olmasında özellikle Osmanlı piyasasında sigorta şirketlerinin halk ile yaşamış olduğu problemler ve sigorta piyasasında kanun hükümlerinin tam olarak uygulanamaması ve sıkça değiştirilmesi kanıt olarak gösterilebilir. İki ülke için yangın sigortacılığının gelişiminde çıkan yangınlar ve kundaklama olaylarının fazlalığı bir benzerlik olarak görülebilir. Bu durum aynı zamanda sigorta sermayesinin denetlenmesinde iki ülkenin de benzer zorluklar yaşadığını göstermektedir. Diğer sigorta branşlarında ise artan ihtiyaca göre Fransızlar Osmanlı Devleti'ne göre daha hızlı bir göstermiştir. Tarım, eşya, hırsızlık gibi primli sigortacılık alanları Fransa'da daha hızlı yaygınlık kazanmışlardır. Fakat Osmanlı sigorta piyasasında yabancı şirketlerin daha etkin olması bu sigorta alanlarının da yüzyılın sonuna doğru yaygınlık kazanmasını sağlamıştır.

Kaynakça

- Akbulut, H. (2014). *Cumhuriyet Dönemine Kadar Osmanlı İmparatorluğunda Sigortacılık*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Tarihi Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Artz, F. B. (1929, March-April). La Crisé des Assurances en 1830 et Les Compagnies d'Assurances. *Revue L'Histoire Moderne*, 4 (20), 96-105.

- Avcı, M. (2000, Ocak). Sigortanın Osmanlı Hukukuna Girişi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1-2 Milenyum Armağanı), 267-290.
- Barroux, J., & Dessal, r. (1983). *L'Assurance*, Presse Universitaires de France.
- Baskıcı, M. (2002, Nisan). Osmanlı Anadolu'sunda Sigorta Piyasası. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi C.52, S.4*, 1-33. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001812
- Borscheid, P. (2012). *World Insurance-The Evoluton of Global Risk Network*, Oxford University Press.
- Candiani, A. (1897). L'évolution de l'assurance contre l'incendie. *Journal de la société française de statistique*, 38, 260-268.
- Chaim Rispler, V. (1991). Insurance and Semi Insurance Transactions in Islamic History Until 19th Century. *Journal of Economic and Social History of The Orient*, 142-158. <https://doi.org/10.1163/156852091X00094>
- Clark, G., & Clark, G. W. (1999). *Betting On Lives: The Culture of Life Insurance in England 1695 1775*, Manchester University Press.
- Çapar, O. (2019). *Osmanlı Devleti'nde Fransız Sermayesi (1838-1914)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Dalgın, N. (2009). Sigorta. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 159-160.
- De Mirimonde, A. P. (1925). Les Compagnies Françaises D'Assurances Sur La Vie et Les Nouvelles Conditions Économiques. *Revue d'Économie Politique S.39/1*, 55-73.
- Giroud, E. (2002). *La France a Constntinople ou Presence Française dans la Capitale Ottomane au debut du 20e siècle*, Les Éditions Isis.
- Johhson, H. M. (1972). The History of British and American Fire Marks. *The Journal of Risk and Insurance*, 405-418. <https://doi.org/10.2307/251948>
- Kâhya, F. (2010). *Osmanlı Devleti'nde Sigortacılık*, Libra Yayıncılık.
- Kamilçelebi, H. (2012). Osmanlı Devleti'nde Sigortaya Yönelik Dini Yaklaşım. *Ekonomi Bilimler Dergisi C.4 No.1*, 105-114.
- Kazgan, H., & Toktamış Ateş. (1999). *Osmanlı'dan Günümüze Türk Finans Tarihi C.1.*, Creative Yayıncılık.
- Keyvanoğlu, M. C. (2017). 1870 Beyoğlu Yangını. *OTAM 41 Bahar*, 169-190. https://doi.org/10.1501/OTAM_0000000721
- Klourshid, A. (2004). *Islamic Insurance A Modern Approach to Islamic Banking*, Roulet Curzon.
- L'Argus, Journal International des Assurances Finance, 12 Aralık 1909, nr. 1555, s. 795.
- Özgüven, H. B. (2017). Bitişik Nizam Komşuluk ve Afet İstanbul'da Yngın Yerleri Sorunu. *10. Uluslararası Sinan Sempozyumu 27-28 Nisan* Trakya Üniversitesi Yayınlanmamış Sempozyum Bildirisi, 267-274.
- Pearson, R., & Mikael Lönnborg. (2008). Regulatory Regimes and Multinational Insurers before 1914. *Business History Rewiev*, 59-85. <https://doi.org/10.1017/S0968565003000155>
- Richard, P. J. (1956). *Histoire des Institutions d'Assurances en France*, Editions de L'Argus Journal International des Assurances.

-
- Ruffat, M. (2003). French Insurance from The Ancien Regime to 1946: shifting frontiersbetween state and market. *Financial History Rewiev* S.10/2,, 185-200. <https://doi.org/10.1017/S0968565003000155>
- Ruffat, M., Caloni, V., & Laquerre, B. (1990). *L'Union des Assurance de Paris et L'Histoire de L'Assurance*.
- Seymen, F. H. (tarih yok). Les Assurances Ouvriers En Turquie. *Annales de la Faculté de Droit d'Istanbul Vol. 1, No. 2*, 395-435.
- Syed Khalid, R. (1993). Islamization of Insurance a Religio Legal Experiment in Malesia. *Religion and Law Rewiev*, 2 (1), 16-40.
- Tabakoğlu, A. (2005). *İktisat Tarihi Makaleler I*, Kitapevi Yayınları.
- Toprak, Z. (2010). *Geçmişten Günümüze Anadolu Sigorta Türkiye'nin Sigortası*, Ofset Yapımevi.
- Tunç, C. (2015). *Sigorta Şirketlerinin Stratejik Güç Unsurlarının Sigorta Acenteleri Üzerindeki Yaptırım Boyutunun İstatistiksel Teknikler İle İncelenmesi.*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.